

86

KOLOZSVARI M. KIR. GAZDASAGI FIZIKAI
151581 KÖNYVTÁRA

szám

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 16

20

APRILIE

1924

In acest număr: Vecinil noștri sârbi de Octavian Goga ; Micile prostii, Catren, poezii de G. Rotică ; Problema străinilor de General Averescu ; Regionalismul se mărturisește ... de Alexandru Hodoș ; Motivul național al reformei agrare în Ardeal de Ion Iacob ; Săracu' bogat ... de Ion Gorun ; După cinci ani dela unire de Octavian Prie ; In câmpul naționalizărilor de I. Balint ; Pe cine să credem ? de N. Ardeleanu ; Insemnări: Un cuvânt răspicat, Tovarăși de suferință, Turnuri teatrale, Apelul cifrelor, Nu sunt bolșevici, sunt patrioți, Ecou-rile unei răsvrătiri, Pamfletul micului Zachî, „In valea Cataloniei“, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 10
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Vecinii noștri sârbi

Legăturile de tradițională prietenie între noi și sârbi, prezente de războiul comun și re consacrate de-o prosperă alianță între cele două state, par a fi tulburate tot mai des de note disonante apărute în presa dela Belgrad. După câte vedem, o atmosferă destul de rece se răspândește la adresa României în capitala sârbă. În timpul din urmă cu deosebire, o oarecare continuitate diriguște aceste șarje, care au depășit demult mustrările binevoitoare, obișnuite între amici, și-au început să ia tonul înăcrit al unei adversități declarate. Deunăzi, cu prilejul executării recentei delimitări de frontieră între sârbi și noi, limbajul din vecini a împrumutat o violență caracteristică, care nu poate trece neînregistrată, fără a jigni demnitatea noastră.

În termeni clari, deci, și cuviincioși, cum ne este firea, trebuie să lămurim lucrurile și să precizăm situația.

Relațiile dintre cele două popoare, dacă n'au evoluat în sensul înfrățirii cimentate cu sânge pe câmpul de luptă, vina nu e a noastră. Lăsând la o parte prima știrbire dela Paris de pe vremea congresului de pace, când diplomația sârbă, uzând de jocul prielnic al împrejurărilor, a obținut câștig de cauză în chestiunea îmbucătățirii Banatului, care era integral asigurat pe seama noastră printr'un tratat de alianță cu puterile beligerante, cercurile conducătoare din regatul iugoslav de-atunci și până astăzi nu și-au dat mare silință să perpetueze o apropiere sufletească. Realitatea de fiecare zi ne-a convins despre acest adevăr, asupra căruia opinia publică dela noi n'a exercitat nici o influință, dimpotrivă, toată desfășurarea evenimentelor din ultimii cinci ani arată limpede năzuința permanentă de-aici spre o mai strânsă colaborare între cele două țări. România, trunchiată în dreptul ei asupra Banatului, nu numai că a ratificat pacea, dar a înfăptuit în acest timp Mica-Antantă și-a acordat o plenitudine de beneficii de diferit ordin

minorităţii sârbe rămase pe teritoriul nostru. Nici o echivalenţă de măsuri nu s'a remarcat la Belgrad pentru menajarea bunelor raporturi. Mai întâi, plângerile necontenite ale populaţiei româneşti din Torontalul desolat de noi confirmă această constatare. O pripită operă de desnaţionalizare s'a pornit în mijlocul acestor nenorociţi fraţi ai noştri, pentru cari până astăzi am invocat zadarnic respectarea fiinţei lor naţionale pe baza unor dispoziţii de onestă reciprocitate. Nici măcar viaţa lor bisericească sau şcolară nu s'a putut normaliza până astăzi, deşi în repetate rânduri guvernele dela Bucureşti s'au oferit să discute problema, cerând pe seama lor condiţii similare de dezvoltare cu ale sârbilor din Banat. Toate încercările însă s'au împotmolit faţă cu rezistenţa din vecini, ne mai vorbind de existenţa naţională a românilor din valea Timocului sau din Macedonia sârbă, a căror complectă anihilare pare-a fi devenit o dogmă imutabilă în concepţia de stat a bunilor noştri amici.

În astfel de circumstanţe, fireşte, s'a diminuat şi rostul toyărăşiei noastre cu sârbii în cadrul aşazisei Mici-Antante, a cărei amploare nu putea fi determinată decât de perfecta bună înţelegere între părţile contractante. La Belgrad s'au luat toate măsurile ca să se accentueze caracterul de provizorat al acestui legământ. Opinia publică de-acolo a fost exhortată cu vreme şi fără vreme de către fruntaşi politici, că în afară de obiectivul special împotriva Ungariei, nici o obligaţiune nu revine regatului iugoslav pentru o coöperare cu România. Păralel cu aceste lămuriri s'au servit publicului vagi lozince de romantism panslav, foarte puţin chemate să menajeze susceptibilitatea noastră. S'a vorbit adese de absoluta pasivitate a aliaţilor noştri în cazul unui conflict cu Rusia şi în timpul mai nou această stare de spirit s'a precizat de-aproape.

Cu ocazia discuţiilor pornite de actualul guvern cu reprezentanţii sovietelor la Viena o particulară nevroză s'a manifestat în presa dela Belgrad, care a ridicat treptat tonul până a ajuns să ne invecţiveze ţara. Iată în treacăt d. e. un fragment dintr'un articol publicat în ziarul oficios guvernamental *Politica*, plin de insulte la adresa noastră: „*După însuccesul tratativilor, Rusia pretinde acum nu numai Basarabia ci şi Bucovina. Rusia de azi nu este cea din trecut şi dacă ea va lua Basarabia şi Bucovina, d. Brătianu poate fi sigur că nici o ţară aliată nu va sacrifica măcar un soldat spre a ajuta România.*”

Orice minte limpede din ambele ţări îşi poate da seama că pe această cale, dacă se merge înainte, apucăm pe povârniş. Lumea dela noi după astfel de argumente îşi va rectifica grabnic părerile ce şi-a formulat asupra raporturilor noastre viitoare şi zi cu zi pe urma injuriilor crescând de ni se aruncă ne vom pomeni cu-o tensiune neplăcută din amândouă părţile.

Iată de ce, ni s'a părut potrivit să semnalăm de pe-acum o stare de lucruri care poate fi oprită încă pentru a păstra intactă moştenirea sufletească a marelui războiu în legătură cu vecinii noştri sârbi. Dedicata reciprocă e cel mai nemerit mijloc prin care se asigură vechea

cordialitate. Cât privește destinele de mâine ale statului român, ele se vor hotări de cauze mai adânci, urmând logica împrejurărilor momentului. Tocmai de-aceia ni se pare o lipsă de abilitate desvelirea sinceră pe care ne-o repetă gazetele dela Belgrad, că nu putem conta pe nici un soldat sârb în cazul unui atac rusesc la Nistru. Acest esces de francheță este și neelegant și inutil. Neelegant, fiind că-l refuză o alianță care există încă, și inutil fiindcă noi nici o clipă nu ne-am îndoit asupra lui.

De ce s'ar întrerupe, deci, în mod intempestiv o prietenie căreia noi îi cerem așa de puține jertfe?

OCTAVIAN GOGA

Micile prostii

Imi scrii:

Să nu mă supăr dacă

Scrisoarea-ți așteptată e scurtă și săracă,

Dar tu ești mică

— Nu-ți spun eu păsărică? —

Și nu știi ce să-mi scrii

Și-așa de mult ți-e teamă să nu-mi înșeri prostii.

Grozav de necăjită că nu găsești cuvinte

Mai coapte în cășorul rămas tot fără minte,

Ai vrea mai bucușor.

S'arunci condela jos

Să mi te-agăți de gât

Să-mi spui că din iubire tu știi numai atât.

Și cum te-alinți scriindu-mi necazul bieteii fete,

Nu știi cu câtă sete,

Cu sufletul întreg

Legat pe rând de slova cetită, eu aleg

Din toate câte-mi scrii

Doar micile prostii.

Catren

Stai cu mine la fereastră, și un cuib de rândunică

Tu-mi arăți, și cu iubire mâna-mi prinzi în mâna-ți

[mică,

Pe când ochii mei departe urmăresc pierduți plutirea

Unui vultur ce se naltă despiciând nemărginirea.

G. ROTICĂ

Problema străinilor.

Aici, la Focșani, prin doborârea primelor graniți, s'a pornit întâiul pas pentru realizarea idealului național. Acest ideal a fost atins aproape în întregime, și să fim fericiți că generației noastre i-a fost hărăzit să înfăptuiască acest vis secular, căci generațiuni după generațiuni, dealungul veacurilor, au considerat întregirea neamului numai ca un vis depărtat.

Doborârea granițelor politice și lărgirea lor dau însă numai aspectul geografic și dimensiunile unei țări. Tăria este dată de doborârea granițelor sufletești din sânul ei. Suprimând aceste graniți, reunim toate energiile într'un singur mănunchiu și orientăm toate mișările într'o singură direcțiune, cece dă maximum de rezultat.

Este greu, de suprimat și de evitat unele antagonisme. Există antagonisme între localități și între clase, între regiuni și între categorii de cetățeni, în fine de tot felul, antagonisme datorite ciocnirii de interese materiale, sau numai morale. Dar dacă aceste antagonisme sunt o realitate inevitabilă, nu mai puțin, acelor cari conduc destinele țării, sau năzuiesc la conducerea lor, nu le este îngăduit să se pronunțe în favoarea unei categorii, sau împotriva alteia; ei trebuie să le armonizeze pentru ca prin utilizarea tuturor forțelor vii ale țării să poată obține, fără nici o pierdere maximum de efect.

Partidele politice, prin urmare, n'au dreptul să îmbrățișeze o categorie de interese. Aceasta este cel puțin doctrina partidului poporului, care privește pe toți cetățenii români ca având aceleași îndatoriri, călăuz și numai de interesele generale ale țării.

Orice grupare politică sau numai cu caracter politic, mai mult sau mai puțin trecut, menită să încurajeze sau să satisfacă interesele

*) La întrunirea partidului poporului, care s'a ținut deunăzi la Focșani, d. general Averescu a rostit următorul discurs, o cărui însemnătate politică nu poate să scape nimănui. (N. R.)

unei regiuni, unei categorii de cetățeni sau ale unei clase, nu ne poate fi prietenă, atâta timp cât păstrează acest caracter.

* * *

Există astăzi o chestiune foarte importantă, dacă nu prin chiar natura, cel puțin prin efectele ei. Este chestiunea semită. Zic prim efectele ei, căci s'a luat drept motiv această chestiune pentru a întinde asupra țării povara stării de asediu.

Răspunderea chestiunii semite revine mai întâi de toate guvernului, care n'are o atitudine hotărâtă, ci oscilează între păstrarea ordinii și păstrarea popularității. Partidele politice nu trebuie să se îngrijească de popularitate, ci de interesele țării, chiar cu sacrificiul intereselor de partid, în caz de necesitate. Noi am făcut această dovadă.

Răspunderea însă revine în mare parte și populației israelite, și anume din trei puncte de vedere: în primul rând, populația semită comite o enormă greșală când, după ce i s'au deschis larg porțile încetățenirii și i s'a dat egalitatea de drepturi, creează diferite curente cu caracter pur israelit.

Organizațiunile politice, adevărate fortărețe, nu pot avea altă menire de cât să preîntâmpine atacuri. Deci ele admit implicit atacurile și prin aceasta însăși le provoacă.

Ei ar trebui să intre hotărît în viața comună și să nu facă categorii deosebite. Dacă noi nu admitem la români astfel de grupări, cu atât mai mult și sub nici un cuvânt, nu le putem admite la alte naționalități.

* * *

O a doua eroare este chestiunea numărului.

Noi suntem judecați foarte sever în lumea civilizată pentru atitudinea noastră din trecut față de evrei.

În aceste țări, în adevăr, evreii nu fac o categorie aparte, nu sunt niște *paria*.

Pentru a da un exemplu, în Italia, pe când îmi făceam studiile, am fost coleg cu trei evrei, și numai la sfârșit am aflat că sunt de origine străină. În aceeași țară, un evreu a fost general, ministru de războiu, un altul ministru de finanțe și apoi președinte de consiliu. El este profesor de drept constituțional, la universitatea din Roma de peste 30 de ani.

Adaug îndată însă că în toată Italia sunt mai puțin evrei decât în București numai. Este o deosebire...

Noi suntem prieteni sinceri ai minorităților, și am dat dovadă Iau de pildă pe unguri, cu care am făcut o înțelegere politică. Ei bine, numărul de azi al ungarilor din Ardeal este de un milion cinci sute de mii. Dacă printr'o întâmplare oarecare ar începe să crească și să se ridice la două, trei sau cinci milioane, nu știu dacă atitudinea noastră ar fi aceeași, și dacă n'ar trebui luate măsuri de apărare contra copleșirii noastre de un element neromân.

La data când s'a hotărît încetățenirea evreilor aveam un anumit număr de evrei din țară, destul de mare. Este evident că orice sporire, a acestui număr nu poate lăsa indiferenți, și nu ar trebui să lăsa indiferenți, nici chiar pe evrei, iar *dacă ei favorizează sporirea numărului este o mare greșală din partea lor, căci provoacă măsurile de apărare din partea populațiunii române în contra copleșitorilor.*

După statisticele existente, am avea cam un milion cinci sute mii evrei. Raportând această cifră la populațiunea noastră, revine 8 la sută, ceea ce înseamnă aproximativ un evreu la 12 locuitori.

Dacă ținem seamă, însă, că populațiunea noastră urbană se reduce numai la cel mult 15 la sută din total, și că populațiunea evreiască să găsește în mare majoritate la orașe, se poate spune că orașele noastre au nu mult 50 la sută populațiune evree, și cum în restul de 50 la sută intră și din celelalte naționalități, rezultă că românii sunt în minoritate în populația urbană.

Această situațiune este datorită trecutului și asupra lui nu ne putem întoarce, orice încriminări sau amărăciuni nefiind de nici un folos practic, ba poate chiar dăunătoare. Este încă o datorie din partea noastră ca pentru viitor să închidem porțile noilor sosiți.

În timpul guvernării noastre, populațiunea evree din Podolia și Volhinia, gonită de bolșevici, s'a îngrămădit la Nistru și mi-a cerut, prin coreligionarii din țară, să le dau permisiunea de a intra în Basarabia. Călăuzit de un sentiment de umanitate, am dat învoirea cerută, cu condițiunea că șederea lor la noi va fi vremelnică, până când împrejurări prielnice le vor permite să plece. Am constatat însă, cu regret, că mulți evrei, prin fraude și falșuri, *au căutat și caută încă să treacă drept băștinași din țară, și nu puțin izbutesc cu concursul evreimii de la noi.*

Se face o mare greșală pentru că prin acest reprobabil gest se constată chiar până și de cei cu cele mai bune dispozițiuni pentru izraeliți, că *cu greu se pot indentifica cu interesele țării, și că nu ezită a le sacrifica pe acestea, când este vorba de interesele coreligionarilor cari nu au nimic de comun cu țara noastră.*

* * *

Al treilea punct de vedere din care consider pe evrei răspunzători de tensiunea numită antisemită constă în atitudinea unora dintre ei.

Au fost primiți omeneste în casă la noi, li s'au deschis larg toate porțile și toate căile de activitate. Unii însă merg prea departe, și se cred îndreptățiți *a se considera atât de acasă în țara noastră, care a devenit și a lor numai prin infiltrațiune, și de puțin timp, în cât se cred îndreptățiți ca în materie de patriotism, să întrecă chiar patriotismul românilor înșiși.*

Vedem atunci oameni, ai căror bunici zac în alte pământuri, că se erijează în cenzori, în mentori, dau învățăminte românilor, și mustră chiar pe cei ce nu se poartă cum își închipue ei că ar trebui să se poarte un bun român.

E o greșală, care nu este în favoarea populației semite, și de aceea ar trebui să o reprobe chiar ea însăși.

Dealungul secolilor, eu știu că poporul evreu a dat dovadă de multă pricepere în comerț, în industrie, și de mult geniu financiar; în chestiuni de patriotism însă, un popor care a pribegit din loc în loc, nu a avut posibilitatea să-și formeze sufletul din punctul de vedere al patriotismului în așa măsură încât să fie îndreptățiți a da învățăminte popoarelor, cari nu s'au mișcat de pe locul în care trăesc.

Poate ar fi mai înțelepți să aștepte ca rămășițele pământeste ale mai multor generații să se amestece cu pământul românesc, pentru că din acel amestec să răsară sentimentul care leagă atât de tare pe om de patria lui.

* * *

Așa înțelege partidul poporului chestiunea minorităților în general, și pe cea semită în special.

Li considerăm cetățeni cu aceleași prerogative ca toți ceilalți locuitori ai țării.

Dacă ei se vor menține în limitele obligațiunii de cetățeni sinceri și loiali ai țării, pot conta pe toată bunăvoința sincer împărtială a partidului poporului, în al cărui crez intră ideia armonizării tuturor intereselor, înfrățirii tuturor claselor sau categoriilor de cetățeni, punerea la contribuție a tuturor forțelor vii, și orientarea tuturor minților în direcțiunea intereselor comune ale patriei.

GENERAL AVERESCU

Regionalismul se mărturisește...

Din toate manifestările publice ale așa zisului partid național-român se desprinde invariabil și o pronunțată notă comică. Fie că d-l Csicso Pop se luptă cu sintaxa limbei materne în sala Cuțuflache din Turnu Măgurele, fie că d-l Sever Dan, candidat de avocat la Mociu, pune la cale exploatarea bunurilor publice la Camera, fie că d-l dr. Alexandru Vaida intervine pe lângă șeful partidului liberal în favoarea geamurilor băncei „Marmorosch-Blank”, orișicând, literatura umoristică are de câștigat un subiect nou. Râsul isvorăște mai totdeauna dintr'un contrast. Și ce de contraste ne ofere agitația călătoare a acestor minunați adversari! D-l Csicso Pop, care se prezintă ca desrobitorul social al țăranilor din Teleorman, e păzit cu jandarmii împotriva furiei poporului de pe moșia sa neexpropriată dela Chelmac. D-l Sever Dan, care dă Parlamentului lecții de economie politică nu s'a distins pe tărâmul financiar decât cu prilejul avantajosului său schimb de coroane operat pe spinarea finanțelor statului. Iar d-l Alexandru Vaida, care se căciulește înaintea dlui Ion I. Brătianu între patru pereți pentru interesele ghișeurilor de unde incasează, refuză să ia parte la încoronarea Regelui, alături de un asemenea odios adversar... Această fățărnicie, monument de ridicol și de strâmbătură, își așteaptă încă istoriograful satiric, care, cu mușcatoare vervă și cu ascuțit simț de observație, să fixeze în literatură statornică această galerie de Cațavenci și Farfurizi trecători.

Ultima pertractare a d-lui Iuliu Maniu a adus și ea o bogată contribuție la strângerea materialului necesar unei asemenea comedii de moravuri. Fostul președinte al Consiliului dirigent s'a agățat la Craiova de pulpana d-lui Nicolae Iorga, cași cum ar fi găsit înfățișat celacul salvator, s'a grăbit să propună la București o convorbire în vederea proiectatei fuziuni, și a sfârșit prin a răspunde țanțos, dela Bădăcini, că partidul său n'are nevoie de tovarășia pe care totuș o cerșete pretutindeni.

Astfel, cei o sută bărbați politici, cari se adună de trei ori pe

an în sobor la Cluj, cred că vor ajunge să guverneze odată România întreagă numai cu binevolorul concurs al fabricii de bere Bragadiru din Capitală... Ei sunt gata să se războiască dela Caracal până la Soroca, și cu popularitatea generalului Averescu, și cu organizația economică a partidului liberal, și cu autoritatea culturală a d-lui Nicolae Iorga, și cu neastâmpărata propagandă țărănistă, căci ei descălecând dincolo de Predeal au câștigat pe Olt și Dunăre destule puncte de sprijin pentru a cârmui dela Nistru până la Tisa, pe cont propriu. Au în tabără lor și pe dl Pavlică Brătășanu și pe dl Vasile Stroiescu. Doi filantropi sunt de ajuns pentru o campanie electorală...

Povestea însă, ca toate evoluțiile ridicolului uman, are și o latură serioasă. Iată că regionalismul se mărturisește în public, masca fari-seismului se desprinde ca o coajă răscoaptă, și lumea dela noi poate vedea limpede țefele pe cari le tot încurcă de cinci ani încoace șamponii ardelenismului politic. Medalia caraghicică are și o altă față, iar aceasta nu mai e o caricatură. Am auzit în jurul nostru, cu prilejul celor din urmă târguțeli nereușite, ecoul atâtor sincere decepții și am văzut atâtea întristate figuri de oameni cumsecade, în cât ne-am întărit încăodată impresia că jocul ușuratic și grotesc al actualilor șefi din partidul național se riscă pe socoteala unui respectabil capital de bună credință înșelată. Atâți liniștiți cetățeni din târgurile Ardealului și Banatului, aderenți prin puterea inerției ai d-lor Vaida-Maniu, s'au bucurat realmente, ca de un eveniment fericit, înaintea perspectivei unei fuziuni cu gruparea naționalist-democrată. Bieții oameni, ei luau dorința lor legitimă drept o trandafirică realitate, și așteptau cu nerăbdare ziua în care aveau să găsească înșfârșit în vechiul Regat partea întregitoare a unei funcțiuni politice incomplete. Ei nu știau că soarta acesteia e lăsată în seama unor cugetători loviți de daltonism, cari resping din principiu ideea oricărei adaptări la împrejurările create prin unirea tuturor Românilor într-o singură țară. Căci așa gândeste d. Iuliu Maniu: că partidul național nu poate suferi nicio modificare în compoziția lui de ieri. Ceeace a scos la iveală viața noastră urgisită de sub stăpânirea Ungariei de-odinioară se cade să rămână neclintit în România de azi, care a adunat în cuprinsul aceluiaș hotare, frați regăsiți după o mie de ani!...

Refuzul de mai sus n'are nevoie de prea multă tălmăcire. Se lămuresc de minune două lucruri. Unul dintre ele e cel cu haz: Partidul național, socotind că are în programul său (când vom cunoaște și noi acest program?) toate postulatele partidelor cele mai radicale, găsește cu cale că e inutilă crearea unui nou partid de stânga și pofteste pe d. N. Iorga, și pe toți ceilalți exponenți ai politicei din vechiul Regat, din Basarabia și din Bucovina, să desființeze grupările pe cari le conduc, trecând pur și simplu, fără condiții, sub furcile caudine ridicare la Dicio Săn Mărtin... O asemenea invitație a stărnit desigur multe surâsuri. Ea e dublată însă de trista dovadă a acelei concepții de separatism provincial, pe care ne-am luat sarcina s'o denunțăm de-atâtea ori și care se destăinuiește acum înaintea tuturor. Partidul național trâmbează de data aceasta teoria, că fiind în tre-

cutul său „o creațiune a națiunii române în sbuciumul ei către libertate” el nu primește să fie desființat „nici măcar în formă indirectă”. Alcătuirea unui partid unic, la întemeierea căruia fiecare element constituit să se înfățișeze ca o parte loială dintr'un tot armonios, ceata dlor Maniu-Vaida o privește ca pe o desființare a sa proprie și o respinge cu indignare. O socotește ca pe un odios atentat împotriva unei firme vechi, cu foarte bună reputație. Această firmă se învoiește bucuros să „colaboreze” cu altele, din vecini, dar nici prin gând nu-i trece să-și împartă clientela moștenită. E un fel de apologie a vadului comercial...

Punctul de plecare al acestor calculate invocări ale trecutului, un trecut transformat demult în valută politică, îl cunoaștem. Găsim astăzi numai o confirmare a unei psihologii speciale, analizată aici în atâtea rânduri. O lumină definitivă cade cu acest prilej și asupra aranjamentului încheiat cu partizanii regretatului Tache Ionescu. Ceeace s'a făcut n'a fost o însoțire sinceră, cu drepturi și îndatoriri reciproce, mâinile nu s'au strâns priefenește, fără gând ascuns, nu s'au topit laolaltă două forțe înfrățite pentru a alcătui una singură, ci, în perspectiva profesiei de credință a dlui Iuliu Maniu, afacerea se reduce la o adăpostire a unor epave politice în portul fostului Consiliu dirigent, unde toate steagurile conservatorismului s'au închinat, și unde numai falfăie decât un singur drapel: rufele familiare, cam pătate, de cari vorbea altădată, în parabolă, d. Ion Suciu.

Are toată dreptatea dl N. Iorga să se ridice și să spună, că flamura vechiului Regat nu are penitruce să fie ascunsă, ca o rușine. Orice urzeli ambițioase, care tind la supremația unei provincii românești asupra altora, sunt deopotrivă de primejdioase, deopotrivă de condamnabile. Partidul național n'a aflat nimic, n'a învățat nimic. El nu poate lărgi formele înguste moștenite, el nu acceptă să se pună de acord cu noua pulsație de viață a neamului, el nu vrea să se desființeze nici măcar în formă indirectă. Un ciudat schimb de energii ar fi să se stabilească astfel prin supapele de siguranță pe cari le doresc supărătorii pertractanți. Trecerea ar fi liberă dinspre Șimleu spre Durostor, pentru uzul descălăcătorilor de lege nouă, dar ar fi ermetic astupată pentru orice extindere a curentelor de gândire de dincolo de Predeal care ar încerca să străbată tunelurile din valea Temesului...

Dacă o asemenea combinație drăcească e cu puțință, atunci da, toate partidele politice vor pieri, și nu va mai supraviețui decât acela unde părintele Man ține loc de doctrinar social și dl Romul Boilă de expert constituțional. Altfel, nu. Și partidul național va fi desființat, cu certitudine, nu în mod indirect, ci întrun chip categoric și definitiv, ca toate anacronismele pe cari însăși nevoia de a vieții a poarelor le aruncă deoparte ca pe un balast plictisitor.

ALEXANDRU HODOȘ

Motivul național al reformei agrare în Ardeal

— Programul agrar sub Consiliul dirigent —

Va fi interesant și va fi de folos să trecem prin prisma unei critice obiective tot ce s'a făcut în materie agrară, dela 1 Decembrie 1918 începând și până azi. Să vedem, cum a înțeles fiecare regim politic să se descarce de răspunderea pe care o avea față de o problemă vitală pentru neamul românesc, cum este problema agrară din Ardeal. Înainte de a trece la fixarea celor realizate până acum, este necesar, credem, să se sublinieze unele puncte cardinale. Precum am arătat și la alt loc, problema agrară are două laturi, una privitoare la proprietatea mică și alta privitoare la proprietatea mare.

Proprietățile sub 100 jugăre întindere, — numite proprietăți mici, — au deținut conform datelor statistice: 8.855.743 jug. din întreaga suprafață a Ardealului. Din această întindere elementul românesc a deținut 3.444.602 jug. ceea ce face 37% din totalul proprietății mici. În urma raportului numeric de populație, elementul românesc, în baza unei repartizări juste, are însă dreptul la 70% din proprietatea mică. Rezultă deci din aceste date, că elementul românesc este nedreptățit la proprietatea mică cu o întindere care corespunde la 33% din întreaga întindere deținută de proprietatea sub 100 jug. Aici este cheia problemei agrare la proprietatea mică din Ardeal, aci trebuie încercată rectificarea nedreptăților din trecut. Proprietățile peste 100 jug. întindere, — numite și proprietăți mari, — au deținut conform datelor statistice: 6.026.744 jug. din întinderea Ardealului. Din această întindere proprietățile românești au deținut numai 159.967 jug. ceea ce reprezintă 3% din întreaga întindere a proprietăților mari. În urma proporției numerice elementului românesc i-se cuvine și aici 70%, deci elementul românesc a fost nedreptățit la proprietatea mare cu 67% din întinderea întreagă a proprietății mari. Aici este cheia problemei agrare pentru proprietatea mijlocie și mare în Ardeal.

Infăptuirea reformei agrare trebuie să țină seamă de ambele laturi ale problemei agrare, indicate mai sus. Realizarea trebuie să atingă în același timp ambele laturi ale problemei, deoarece ele sunt strâns legate la oală. Ea se va putea face numai în mod lent și fără zburcări, pornind pe cele două căi posibile și admise pentru realizarea actelor în materie agrară: evoluție și acțiune internă de stat.

Primul pas în materie agrară este incontestabil hotărârea Adunării naționale din Alba-Iulia. Adunarea națională din Alba-Iulia, la 1 Decembrie 1918, a hotărât cu unanimitate realizarea unei reforme agrare. Această hotărâre, în punctul 5, cere o reformă agrară radicală, prevăzând următoarele: „Se va face conscrierea tuturor proprietăților mari, în baza acestei conscrieri, desființând fideicomisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creieze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât să o poată munci el și familia lui.” Analizând această hotărâre, ajungem la concluzia că, în fond, reforma agrară preconizată de Adunarea națională din Alba-Iulia, răspunde necesităților naționale și economice din Ardeal. Nivelarea socială și asigurarea producției, în sfârșit, cuprinde în sine totul ce este necesar și ce este datorit a se realiza.

Sunt însă unele obiecțiuni, care trebuiesc ridicate pentru restabilirea adevărului și fixarea directivei corecte în materie agrară. „Nivelarea socială” și „potențarea producției” nu sunt și nici nu pot fi principiul conducător al unei politici agrare, ci numai scopul dorit și preconizat de această politică. În sfârșit, ele pot fi rezultatul politicii agrare, infăptuită în mod sistematic și bine întocmită. Sporirea și întregirea proprietății țărănești nu va produce dela sine nici nivelarea socială și nici sporirea producției. Atât nivelarea socială, cât și sporirea producției se vor obține prin o repartizare armonică a pământului între categoriile de proprietăți: mică, mijlocie și mare. Sporirea și întregirea exclusivă a proprietății mici ar însemna o politică agrară de clasă, pe care socot că n'a preconizat-o Adunarea națională din Alba-Iulia. „I se va face posibil țăranului să-și creieze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât s'o poată munci el și familia lui.” Iată o teză, pe care nu o înțeleg și cred că nici autorul hotărârei n'a stăpânit-o bine. Țăranul și înainte se bucura de *posibilitatea* aceasta, deci nu este nimic nou în hotărâre.

„Reforma agrară radicală” nu se poate face în Ardeal numai prin desființarea fideicomiselor” și prin reducerea „după trebuință” a latifundiilor, ci mai sunt necesare și alte măsuri pentru atingerea acestui scop. Dacă s'ar utiliza numai pământul rămas dela reducerea latifundiilor, atunci în Ardeal nu mulți țărani ar ajunge în posibilitatea să-și creieze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât să o poată munci el și familia. În doctrina agrară sunt deosebiri între categoriile de proprietate mare și proprietate latifundiară. Hotărârea dela Alba-Iulia atinge exclusiv pe aceasta din urmă și nu pe cea dintâi. De aci, apoi, au fost glasuri, cari au și susținut că Adunarea națională din Alba-Iulia nici n'a intenționat în mod serios o reformă

agrară radicală, deoarece în Ardeal abia sunt câteva latifundii. Concepția „fideicomiselor“ în hotărârea dela Alba-Iulia, este a se lua în sensul larg cuvântului. Prin urmare „fidei comise“ sunt nu numai „junioratele, senioratele, majoratele“ etc. ci toate persoanele juridice și morale, cari servesc scopuri bine definite. Lăsând la o parte unele mici greșeli de concepție, pe cari le-am arătat, trebuie constatat că Adunarea națională dela Alba-Iulia prin hotărârea sa, a dat semnul pentru o nouă întocmire agrară în Ardeal corespunzătoare intereselor noastre naționale și economice.

Adunarea națională dela Alba-Iulia a depus însă guvernarea Ardealului în mâinile Consiliului dirigent, care trecea ca un fel de guvern provizoriu al acestei provincii, și în mâinile Marelui Sfat, numit în Adunarea națională. Consiliul dirigent prin resortul Agriculturii, imediat după luarea puterii, a început lucrările premergătoare și necesare pentru realizarea reformei agrare. Evident, condiția primordială în acest scop a fost statistica agrară, pe care hotărârea dela Alba-Iulia o numește „conscrierea tuturor proprietăților mari“. Conscrierea proprietăților s'a făcut în cursul anului 1919. Această statistică agrară nu poate fi socotită ca o lucrare completă, deoarece zbuciumările din acel timp au împiedecat alcătuirea unei statistice desăvârșite. Incontestabil, cei cari au inițiat-o au fost conduși de bune intențiuni, ba chiar au trecut peste felul statisticilor din trecut, deoarece în rubricile conscrierii proprietăților, era una cu caracter confesional. Aici trebuia înscrisă confesiunea căreia aparține proprietarul moșiei.

După terminarea statisticii agrare și a altor lucrări premergătoare, Consiliul dirigent a întocmit un proiect de lege pentru înfăptuirea reformei agrare în Ardeal. Acest proiect apoi a fost discutat de Marele Sfat național și cu mici modificări, adoptat. El este: „Decretul lege Nr. 3911 din 10 Septembrie 1919 pentru reforma agrară din Transilvania, Banat și părțile ungurene“.

Dela promulgarea decretului lege și până la desființarea Consiliului dirigent a trecut o bună vreme și totuși nici chiar autorii decretului lege n'au socotit de cuviință să înceapă cel puțin lucrările pentru înfăptuirea lui. Motivul adevărat al acestei împrejurări este faptul că decretul lege, așa cum este alcătuit, nu se putea realiza, și în baza lui nu se se putea înfăptui o întocmire agrară serioasă. Consiliul dirigent, așa se pare, a luat de bază la în tocirea decretului-lege sistemul de bifurcație. A socotit însă de cuviință să modifice condițiile până azi cunoscute al acestui sistem, de unde, apoi a izvorât un echivoc. Sistemul de bifurcație, practicat și în alte țări, se împarte în două. O parte se realizează de stat, iar altă parte se face de către o instituție financiară privilegiată și controlată de stat. Acest sistem a fost practicat cu succes de regimul ungureșc la colonizări.

Planul întocmit de Consiliul dirigent pentru decretul lege precum am amintit s'a abătut dela sistemul de bifurcație. În baza acestui plan „Banca Agrară“, instituit înființat pentru reformă agrară, a trecut

ca organ de executare a întregii legi și astfel rolul statului în înfăptuirea programului agrar s'ar fi redus poate la control.

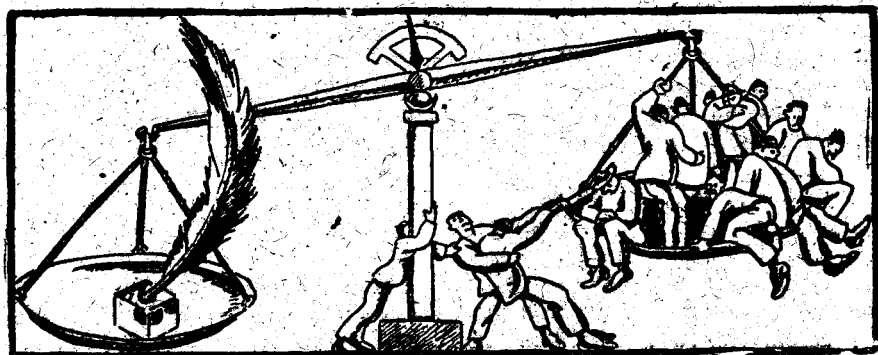
Decretul-lege era edificat pe sistemul facultativității. Organele de aplicare ale legii s'au bucurat de o largă libertate la judecarea exproprierii. Astfel exproprierii s'a lăsat la bunul plac al organelor de aplicare.

La acest decret-lege se reduce întreaga acțiune internă de stat pe care a înțeles Consiliul dirigent să o întreprindă pentru înfăptuirea reformei agrare în Ardeal.

Să vedem, acum cum a știut să exploateze cealaltă cale pentru înfăptuirea reformelor, calea evoluției agrare. Circulația imobilelor până la 1 Noembrie 1917 era liberă în Ardeal, când statul ungar a ridicat unele restricțiuni din motive ale intereselor naționale ungurești. Aceste restricțiuni au fost șterse mai târziu sub regimul contelui Mihai Károlyi. Astfel, la introducerea stăpânirii românești în Ardeal, circulația imobilelor era iarăși liberă. Consiliul dirigent însă prin ordonanțele 1149—1919 și 1150—1919 a socotit necesar să ridice restricțiuni în circulația imobilelor, pe baza căreia un proprietar nu putea vinde decât 10 jug. din moșia sa. În urma hotărârii dela Alba-Iulia proprietatea mare era în pericol de a fi expropriată și este adevărat că în această situație ea ar fi căutat posibilitatea ca să scape reducând cadrele ei p. în vânzare. Proprietatea mică era însă absolut liberă, deoarece exproprierii nu se atinge de proprietatea mică și nici un interes național sau agrar n'a pretins să se oprească libertatea de mișcare a acestei categorii de proprietate. Consiliul dirigent n'a înțeles rolul evoluției și n'a știut să o îndrumeze și încurajeze în scopul intereselor naționale. Era corect să se oprească parcelările, să se admită circulația liberă la proprietatea mică și să se admită înstrăinarea integrală a proprietății mari, luând de bază situația lor-judiciară dela 1 Decembrie 1918.

În sfârșit, se pune întrebarea, în urma guvernării Consiliului dirigent, din punct de vedere național, care este rezultatul agrar? Cu cât a sporit proprietatea mică, mijlocie și mare românească? În afară de statistica agrară din 1919, ce a rămas în urma acestei guvernări? Răspunsul e foarte scurt: *nimic*.

IOAN IACOB

Săracu' bogat...

A avut noroc. Asta e. Și dacă a făcut ceva avere, cine ce are cu dânsul? Insemnează oare că trebuie să o împartă acuma cu toți neisprăviții, cu toți lacomii și risipitorii?...

Nepot! Zice că-i e nepot! De unde și până unde nepot? Dacă l-a cules de pe drumuri și l-a crescut, a fost, firește, fiindcă îl știa ceva rubedenie, de departe. Dar dacă a ieșit un rău, ce mai are cu dânsul? Nu-i e destul că l-a pus în picioare, ca să-și poată agonisi singur cele trebuitoare vieții? Răvnește acuma la averea lui, la rodul unei vieți întregi trudite, și așteaptă să-i vină, lui, așa de-a gata!...

Aida de! Asta nu se poate. Adică eu, Jordan Ristea, când am venit în țară, aveam mai mult decât are el acuma? Și prin câte am trecut și câte am pățimit până să ajung la bruma asta de agonisită! Să treacă și el! Și mai la urmă, ce-mi pasă?

Așa și cu ceilalți, — Bontoi. S'au găsit și ei neamuri cu Ristea Jordan. Vezi dumneată! Pe când eram băiat în prăvălie, sărac și oropsit, nimeni habar n'avea de mine, nimeni nu mă cunoștea, a nimănuia rudă nu eram. Și acu răsăr rudele de pe toate potecile... Ba bine că nu!

A ținut, el, Ristea, câțeva vreme la soții Bontoi, ba i-a și ajutat în vre'o două rânduri cu parale.

Da', într-una din zile i-a spus Mihalache, — nepotul chipurile, — ce și cum vorbeau ei despre dânsul; că-i ziceau numai „ghiujuł“, când erau ei în de ei, și tot îl făceau socoteala cât ar mai putea să trăiască și cum să-l aducă mai cu șiretenie să-i lase moștenitori pe ei... Las'că și Mihalache! I-a spus odată Bontoi ce fel de poamă eră și ăsta. Că nu se mai laudă dela o vreme decât cu moștenirea „unchiului“... Unchiu! lasă că ți-o arată el și ție!

Ristea Iordan n'are să-și prăpădească averea lui pe vicleni și nerecunoscători. Să tragă ei nădejde!

A! Dacă ar fi avut un copil, un copil adevărat al lui, ar fi fost altceva. Dar nevasta îi murise de tânără, și pe urmă nu s'a mai în-
surat.

De ce? Ia așa: n'a avut vreme. Negustoria, dacă ai apucat odată să o învățești în lege, apoi nu-ți mai dă răgaz să te mai gândești și la altele. S'apoi ce? Mai aveă să împărțească și cu alt-cineva puținica avere ce începuse să se rotunjească? Măcar și cu zestre, — ce să te mai încurci? Așa, știi cel puțin ce-i al tău — și știi că tot ce ai aici, în tețghea, în casa de fier, și acareturi, tot de ce-ai făcut rost, e al tău, și numai al tău.

Vezi, asta e! Să știi ce și cât e al tău și unde n'are să se amestece nimeni! Nimeni, nici azi, nici mâine, niciodată.

Un glas numai îi șoptește din când în când la ureche lui Iordan Ristea: — „Muritor ești; și ce-o să se aleagă pe urmă din averea ta?...“ — Atunci îl cuprinde iarăș jalea și iarăș oftează: „Ei, dacă ar aveă un copil, un moștenitor drept... Ba un moștenitor orcum, numai să fie vrednic!“

Nu mai sunt oameni vrednici, oameni cinstiți în lumea de astăzi... Și Ristea Iordan are să moară într-una din zile, și tot pe mâna puș-
lamalelor ălora are să cadă averea lui, — dacă n'are să ia dânsul
măsuri până mai e vreme.

Lui Ristea Iordan îi e jale de bănișorii lui, de cășețoarele cu atâta îngrijire clădite și împodobite, — dar mai cu osebire îi e frică de moarte. Un guturai, un junghiu, o turburare cât de mică a sănă-
tății, îl aruncă în mii de șpalme... Iată se apropie sfârșitul! Iată vine neîndurătoarea să-i cosiască firul vieții, — și de aicea nimic, nimic n'o.să mai fie din Ristea Iordan și din averea lui toată... De geaba s'a trudit atâta — la urmă praf și cenușă!

Pe lumea cealaltă... hei, — cine știe ce-o fi pe acolo; dar aicea jos, aicea Ristea Iordan n'are să se mai întoarcă niciodată, și stăpâ-
nire pe ce este al lui n'o să mai aibă în veci... Vezi dar că tot nu e al lui, numai al lui, și pentru totdeauna al lui, ceea ce numai el sin-
gur și numai cu vrednicia și truda lui a adunat...

Ei! o să-și lase averea pentru spitaluri, și așa iată că o să-i trăiască numele în veci de veci... Dar Ristea Iordan se gândește: O-
dată, de mult, pe când eră băiat în prăvălie, se bolnăvise, și stăpânul l-a trimis la spital... La spital, par'că vede și acuma palele umede și stratele grosolane cu cari l-au imbiat, și par'că mai aude încă glasul pițigăiat al unei domnișoare interne răspunzând la sfioasa lui recla-
mare: „Aici nu se critică! aici nu se reclamă! se primește cum este! După ce că e gratis, mai aveți pretenții!...“ Și cât p'aci s'o apuce stropșala, par'car fi fost vorba de averea ei... Nu! n'are să lase pen-
tru spitaluri.

Pentru săraci... Ei, asta-i! Ei, muncitorul care nu s'a odihnit ani și ani îndelungați, să lase parale pentru trântori! Da, căci mai la urmă ce sunt săracii altceva, decât niște trântori? Atunci mai bine

lui Mihalache, or Bontoilor, — căci ce sunt și ei altceva decât niște cerșetori? Leneși și păcătoși cari jinduesc numai la al altuia, dar ei să pună mâna la vr'o treabă ceva, și-ai găsit!... Nu; n'are să-și lase averea lordan nici săracilor...

Dar cui atunci? — Să facă o fundație, pentru încurajarea negustorilor cinstiți... Aș! Negustorul dacă e cinstit și vrednic își taie cale el singur... Ș'apoi, iar își aduce aminte Ristea: Pe el l-a ajutat cineva? I-a dat cineva vr'o lăscăe? Nu; singur a câștigat, și a pus la o parte; n'a lucrat niciodată cu bani de pomană sau de împrumutare; mai ales că aia nici nu e negustorie... Nu, n'are să facă nici fundație...

Dar cum are să-i trăiască atuncea numele, după ce va muri?... Cine are să mai pomeniască din când în când de dânsul: „Săracu Ristea lordan, cinstit a trăit, bine a agonisit, nimănu-i dator nu i-a rămas, și uite, murind făcu și el o faptă bună...”

O faptă bună! Dar ce fel? cum? O să se mai găsiască, — și o să-l înfieze; așa, să-i poarte numele... Să nu moară de tot Ristea lordan! Să nu fi trăit de geaba șesezeci și atâția de ani ai vieții lui! Să...

Ce să?... Nu mai știe nici bietul negustor... li vine să se ducă la Mihalache să i se arunce în brațe, — dar, își aduce aminte de vorba ce i-a spus Bontoi. S'ar duce la aștilanții să se împace... Nu se poate! „Ghiuj“, auzi... Și nădejdea la moarte, — la moartea lui!

* * *

Pe podul Mogoșoaii, în haina lui scurtă îmblănită, roasă pe la cusături, cu căciula peste urechi, cu cizme cu carâmbii mari în picioare, — Ristea lordan se plimbă în toată ziua și — caută un moștenitor.

ION GORUN

După cinci ani dela Unire

— Răspuns unui arivist —

Anunțându-se ca un soi de studiu comparativ : „Școala Română sub Consiliul dirigent și sub averescani“ și având ca titlu instructiv : „După cinci ani dela Unire“, a apărut în coloanele ziarului *Patria* din Cluj o serie de articole, cari pe urmă au fost scoase și în broșură de către comitetul de direcție al partidului național. Broșura vrea să fie un fel de vast răspuns la afirmațiunile susținute de mine, în coloanele acestei reviste și în alte ziare, privitor la bursele studenților universitari și la alte câteva chestiuni neplăcute pentru deținătorii puterii de pe vremea Consiliului dirigent.

Toată lumea se aștepta să citească altceva sub titlurile sugestive de mai sus. Lumea era dornică să vadă adusă în dezbateră o pagină agitată din istoria recentă a Ardealului și să urmărească dacă cei chemați de a da directivele vieții noastre culturale au fost investiiți cu toate aptitudinile necesare ca să îndrume bine și sigur școala română spre consolidare și avânt. În loc de a pune însă în discuție o seamă de asemenea probleme, dl Onisifor Ghibu, autorul acelor articole, a ținut să insiste în partea întâi a răspunsului său — împestrătată de paragrafe — asupra unor chestii personale, iar în partea doua s'a gândit că e mai bine să treacă repede asupra chestiunilor de fapt, dela cari s'a pornit toată discuția și pe cari le mântuie în mod sumar, de par'că ai e rușine să stăruie prea mult asupra lor.

Mărturisesc, că de și am urmărit multe discuții și am susținut și eu destule, rar am întâlnit în presa noastră un nivel mai coborât, o mai strigătoare lipsă de bunăcuviință, ca în acest un pamflet al cămăricului pedagog și profesor universitar. Această pustietate de bun simț și această antipatică rațioare, mă fac să răspund cu tot dezgustul la interminabilele invecitive ale celebrului fost secretar general.

Trebuie să cer scuzele mele cetitorilor acestei reviste, dacă neadevărurile pe cari le susține dl Ghibu mă vor îndemna să ripostez pe un ton mai ridicat, căci sunt oameni cărora trebuie să le vorbești pe limba lor, dacă voești să te înțeleagă.

A fost și un prieten, care m'a îndemnat așa :

— „Lasă-l, nu-i mai răspunde, căci cu omul acesta nu mai isprăvești. Felul cum a susținut discuția te dispensează de orice răspuns.

Maniacul scriitor de scrisori deschise inaugurează și această discuție ca două asemenea epistole: una la început și alta în coadă. Amândouă sunt adresate dlui Octavian Goga și amândouă încep cu alocuția: „Iubite amice“. În cea dintâi, dl Ghibu îl injură pe „iubitul amic“ acuzându-l că a făcut mai multe ravagii în spiritul public din Transilvania cu articolele sale, decât „angurii în o mie de ani. (Ceeace, natural, nu-l împiedecă, să iscălească: „Al tău cu vechile sentimente“.) În a doua scrisoare deschisă, — în cea dela coadă, — reneagă tot ceea ce a scris în cea dintâi și umblă să o scalde, ca să mai poată iscăli iar: „Al tău cu vechile sentimente, pe cari frecările trecătoare cred* că nu le vor putea distruge...“

Și prietenul meu mă privește lung: — Ia spune, om normal face așa ceva?*

Apoi, începe să-mi citească din cartea dlui Ghibu: — „Ascultă, ce titluri dă omul acesta articolelor sale: „Distrușterea unei înalte instituții de dragul politicei de partid... Încă un pas înainte: dela anarhie la crimă... Oamenii dlui Prie mă amenință cu moartea...“

(Inscripțiile aceste fioroase îmi evocă în memorie celebrele romane ale lui Ponson du Terrail sau filmurile din câmpiile mexicane.)

Și, pe apucate, prietenul îmi mai citează câteva din broșura dlui Ghibu: „Iată ce a produs administrația dlui Prie. — după însăși mărturia delegatului guvernului. Iată cu ce arme luptă împotriva mea, și împotriva Universității (dl Ghibu se identifică cu Universitatea) din Cluj, oameni asmuțiți de conducători fără nici o convingere și fără nici un Dumnezeu. După ce de ani de zile ei își bat joc de Universitate (așa!) iar pe mine mă supun la șicane din cele mai incalificabile, ca'n codru, acuma ei mă amenință și cu moartea! Poate că ceea ce nu s'a întâmplat până acuma, va avea loc într'un moment când nici eu gândul nu gândesc și tu va fi rezervat dlui Prie, patronul dlui Pora, să înregistreze în analele activității sale, răpunerea definitivă a mea de glonțul ucigaș...“

— „Ar trebui să râdem cu hohot și să ne veselim în voie, dacă situația n'ar fi atât de îndușoșătoare. Sărmanul om, suferă de mania persecuțiunii!“

O altă mostră, mai interesantă:

„Dl Pora cu dela sine putere mi-a luat cămara de lemne, pivnița de legume, spălătorul și podul de uscat rușe. Din Februarie până astăzi sunt nevoit să-mi țin lemnele pe coridor, unde este și butoiul cu varză, și las să spele rușele în bucătărie și odaia de baie și să le usc în podul unei case păcătoase din vecini.“

(Aceste le scrie dl Ghibu într'o altă scrisoare deschisă adresată... Maiestății Sale Regele Ferdinand I al României.)

* * *

Dar, să nu ascultăm de sfaturile prietenului și să trecem la dovezile. Cum dovedește dl Ghibu aserțiunile sale? Ca să demonstreze că el a fost cel mai potrivit om pentru a organiza școala în Transilvania, citează o felicitare orală a mea, ce i-ași fi adresat la Sibiu

cu cuvintele: „*Îți spun sincer, că numirea dăde a făcut o impresie excelentă în toată lumea. Nu se putea o numire mai bună.*”

Această felicitare — întrucât am făcut-o — dovedește cel mult că sunt un om civilizată, care nu osândește pe nimeni înainte de a-l vedea la lucru.

Altă dovadă că resortul dlui Ghibu a funcționat minunat, este o „vorbă bună” a dlui Bogdan Duică, profesor universitar, care i-ar fi zis dlui Ghibu: „*Trebuie să fii mândru de felul cum vă apreciază Bucureștii. Enache s'a pronunțat elogios despre ce ați făcut voi...*”

În vârful elogiilor se servește alocuția mea către dl Branîște în momentul luării în primire a resortului Instrucțiunii. Dl Ghibu afirmă că eu am declarat, că s'a săvârșit acolo „o muncă uriașă pentru care oricare ar fi numele conducătorilor lui, ele vor fi înscrise cu litere de aur în Cartea Neamului.”

Dacă dl Ghibu a adus ca argument și cazul acesta, fie-mi permis și-l prezint așa cum a fost. La predarea resortului Instrucției publice în 20 Aprilie 1920, dl Branîște, șeful resortului Instrucțiunii și șeful d'ui Ghibu — despre care acesta nu face nici barem pomenire că ar fi existat cândva pe lume, — a cerut să fie introduse la procesul verbal o serie de năsdrăvăni: proteste împotriva noului guvern, programul cultural pentru viitor al Consiliului dirigent, pe care eu le-am respins pur și simplu. Dl Ghibu a stăruit amenințând că altcum, spunea domnia sa, nu vor preda resortul. Le-am declarat, că în cazul acesta pot să plece, căci eu mă pot instala în postul meu și fără dânsii. Dl Branîște a cedat atunci și conflictul s'a aplanat.

Pentru mine însă chestiunea nu era încă terminată. — „Ce oameni mici de suflet și mari de patimi”, mă gândeam și mă hotărîi să le dau revanșa. Când procesele verbale au fost gata redactate în trei exemplare, am întins unul dlui Branîște, față de care am avut întotdeauna cea mai desăvârșită stimă, și i-am mulțumit în numele culturii române pentru opera românească pe care a înjghebat-o pe teritoriul Transilvaniei. Faptul vorbește deci pentru mine și în nici un caz pentru dl Ghibu.

Alt argument:

Privitor la dispoziția burselor studenților dl Ghibu scrie:

„*Regret, că n'am putut obține nici dela direcția Căminurilor, nici dela dl C. Nedelcu, fostul secretar al ministerului Ardealului din București și o declarație în scris cu privire la acest lucru, dar și unul și celalalt m'au asigurat, că dacă s'ar găsi cineva, care să nu mă creadă pe cuvânt (adecă pe dl Ghibu) dânsii vor da declarații publice și în acest punct (Oprîți-vă dlor, toată lumea îl crede pe dl Ghibu pe cuvânt) ca și în orice alte chestiuni în legătură cu bursierii ardeleni...*”

Urmează apoi: „*niște amintiri publicate în 17 Februarie la Patria ana. 1924, de unul din tinerii studenți, pe cari l-am trimis acum cinci ani în București, îmi revoacă în memorie sfințeni acelor clipe (scrie dl Ghibu) în cari soarta îmi rezervase mie norocul, de a însoți la gara din Sibiu, pe cei 200 tineri studenți (după buget 150), cari își luau trimiși de noi, drumul spre capitala României întregite.*” Mult mă mir,

dece duiosul colaborator al ziarului *Patria*, n'a făcut acest raport cu câteva luni înainte de a fi eșit eu cu dl Ghibu pe teren. Și aș vrea să știu care este aportul dlui Ghibu în apariția aceste corespondențe delicate și de ce nu a apărut până acum, având destul timp din 1919 și până 1924? De ce l'a prins amintirile duioase de demult pe subtitlul corespondent tocmai în preajma apariției răspunsului dlui Ghibu?

Dar să trecem înainte! Ați citit de bună seamă sumedenia de declarații verbale și în scris, pe cari dl Ghibu le face să defleze pentru a dovedi aserțiunile sale. Sunt declarații de toată categoria, începând cu oameni de calibru și până la bucătărese. Unele constituie un blam pentru acela care le-a scris, altele pentru dl Ghibu. Nici una nu e categorică, hotărâtă, ci în fiecare mișună expresiile: „sunt convins...“ „nu-mi aduc aminte...“ și așa mai departe.

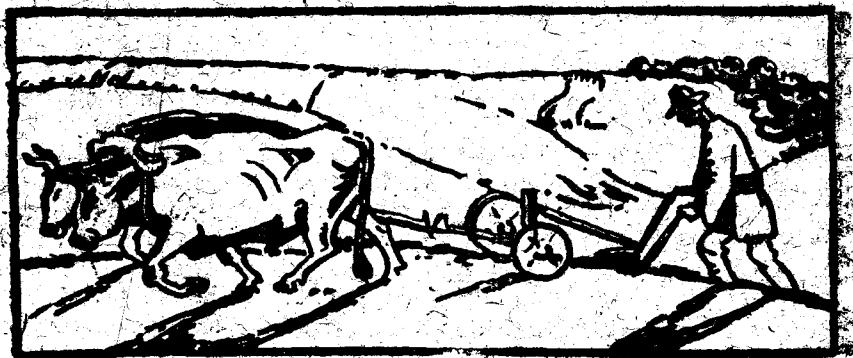
Aceasta însă nu l'împiedecă pe dl Ghibu, să tragă concluziile cele mai favorabile pentru teza sa. Tot asemenea nu-l împiedecă, să desmintă categoric cei cinci ani de „*secret oficial*“ pentru lada cu comorile Consiliului dirigent, deși dl Suci u o spune oarșan: „*Este adevărat, că dl dr. Iuliu Maniu fost președinte al Consiliului dirigent, din prilejul predării arhivei președinției acelu Consiliu a cerut ca procesele verbale (adecă ceace este astăzi jurnalul Consiliului de miniștri) ale Consiliului dirigent să fie considerate cel puțin vreme de cinci ani ca strict secret oficial...*“ Această declarație limpede pentru orice om de bunăcredință nu-l împiedecă pe celebrul om, să mă facă tot pe mine „*misticator de ultima specie*“.

Desigur, că toate aceste fac ca orice om să privească la dl Ghibu cu adâncă îngrijorare. Am văzut o tendință pronunțată chiar din partea dlui Ghibu, de a-și micșora responsabilitatea morală, cum este cazul cu rufele sale nespălate și butoiul cu varză, aduse la cunoștința Regelui a doua oară. Eu nu pot însă să accept teoria aceasta fiindcă în cazul acesta nu i-aș putea răspunde și aș lăsa terenul liber pentru dl Ghibu, pe tema că are răspunderea limitată.

Imi dau seama totuș, că trăiesc două feluri de nebuni pe lumea aceasta. Unii sunt aceia cari stau în ospicii, sub strictă supraveghere; aceștia au devenit inofensivi. Alții, cei mulți, umblă liberi, au aparența de perfectă sănătate și se văd a fi oameni ca lumea. Stau alături de tine la masă, plătesc contribuțiile către stat, se bucură de răsăritul soarelui și citesc pe Pes'alozzi. Acești oameni au toate aptitudinile pentru a deveni celebri. Sunt obraznici, nesuferiți, gălăgioși, arțagoși, bruschează bunul simț și sufăr de o totală lipsă de pudoare. Toată lumea li se ferește din cale. Nu le reclamă nimeni ajutorul în vreme de pericol, iar dacă sunt vecini cu tine îți părăsești mai bine casa și curtea și te muți la celălalt cap de sat.

Iși poate oricine închipui, că dacă vecinătatea cu astfel de oameni este atât de penibilă, cât de neplăcută poate fi o discuție cu ei.

OCTAVIAN PRIE

In câmpul naționalizărilor

— Capitalul românesc sprijinește întreprinderi străine —

Ne place mereu să pipăim progresele realizate de stăpânirea românească în noile provincii, încheiăm bilanțuri trândafirii, cu reale câștiguri în favorul nostru, și, cum este foarte firesc, o vie nerăbdare de a cuprinde cât mai mult teren se resimte în toate straturile societății. Ultima mișcare a tineretului universitar ne-a dat o impetuoasă dovadă despre năzuințele unui popor întreg.

Se cade să constatăm, cu toate acestea, că balanța nu se apleacă pretutindeni în favoarea noastră. Pe tărâmul politicei, românismul a biruit mai repede. Aci cuceririle se săvârșesc fără zăbavă. Piedicele cari stătau în drumul consolidării noastre naționale în teritoriile realitate României au fost în grabă înlăturate, fenomenele dizolvante au reintrat în făgașul firesc al unității, și românismul a sfărâmat barierele cari opreau avântul liber al tuturor energiilor noastre. Mai greu au mers lucrurile pe terenul cultural. Nedreptățile trecutului, în ceea ce privește guvernarea țării, au fost șterse dintr-o singură lovitură de spadă, stigmatele de înstrăinare sufletească se șterg mai greu. Opreșiunea culturală a stăpânitorilor de ieri a lăsat urme adânci, cari nu s'au vindecat ca la porunca unei baghete vrăjite, iar clasa conducătoare gândește și se instruește încă într-o limbă care nu e aceea a strămoșilor noștri. Mulți dintre intelectualii români citesc și astăzi mai bucuros gazetele minoritare decât pe cele românești, cercetază mai cu plăcere operele maghiară decât Teatrul nostru național și în glumele lor apare mai des humorul lui Mikszáth decât spiritul lui Caragiale.

Unde privilegiștea devine de-adeptul întristătoare este însă în domeniul economic. Au trecut cinci ani dela unire și dacă cercetăm propășirea înfăptuită de noi pe teritoriul Ardealului, în ceea ce privește

industria și comerțul, cu regret trebuie să recunoaștem că sporul obținut e prea neînsemnat. O simplă plimbare pe străzile orașelor transilvănene e deajuns pentru a ne pune de acord cu realitatea. Ordonanțe severe s'au dat pentru traducerea tuturor firmelor în românește (o măsură pe care politica a știut să o îndeplinească repede) dar în afară de această mântuire parțială a intereselor de față ale patriotismului cărmuitorilor prea puțin am înaintat spre bine. Prăvăliile romanizate astfel, cu tălmăciri într-o proză nu totdeauna corectă (cucerirea spirituală merge mai anevoe) nu reprezintă în fond decât o concesiune silită a negustorului străin față de limba oficială a statului.

Unde se află însă comerțul românesc? Patru-cinci întreprinderi modeste în câteun târgușor, o băcănie, un bărbier sau un garaj de automobile, și alături tot încotro s'au îndreptat spiritele întreprinzătoare dela noi, oamenii pricepuți în ale negoțului, cari erau nevoiți altădată să treacă granița pentru a și pune în valoare însușirile lor gospodărești? Cei cari cunosc puțin schimbul de energii săvârșit de-o parte și de alta a Carpaților știu că în tot vechiul Regat se așezaseră în cursul vremii din urmă nenumărați negustori ardeleni, ale căror întreprinderi înfloreau văzând cu ochii. În București, în Ploiești, la Galați și la Brăila, trăesc și astăzi puternice case comerciale întemeiate de acești harnici pribegi, cari au ținut pept și acolo unei puternice concurențe din partea străinilor de tot felul. Cu o legitimă încredere așteptam cu toții ca limbajul acesta spre negoț să rămână de-acum înainte pe pământul său natal, recâștigând cu vrednicie și muncă locul pe care-l și așa demult l'ar fi cucerit în cadrul unei dezvoltări normale.

Iată însă că așteptările ne-au fost înșelate. N'am cucerit încă nici prima linie de tranșee de pe acest câmp de luptă. Căci, războiul e dificil și lung. Citadela economică e ocupată, și cei dinăuntru se apără, sprijiniți pe întăriturile zidite, ieri și ajutați de o perfectă solidaritate de interese. Nenumărate instituții financiare, puncte de sprijin ale privilegiilor trecute, ca niște credincioase coloane de munițiuni împotrăpătează metodic puterea de rezistență a comerțului și industriei minorităților din Ardeal și Banat. Avem și noi aici, băncile noastre. Dar ele ce fac? Băncile modeste din provincie, susțin uneori, cu puținele lor mijloace, mici întreprinderi românești, deși cele mai multe din ele se mărginesc și astăzi la operațiunile obișnuite ale ghișeurilor: scont, schimb, împrumuturi individuale... Un sprijin real pentru viața economică românească nici nu poate veni prin urmare din aceste părți. Sarcina de căpetenie o poartă capitalul băncilor noastre mari, și cu deosebire capitalul institutelor financiare din Capitală, pornite pretutindeni în căutare de plasament bun și sigur. Vom explica pe scurt în ce constă vina despre care pomem.

E aproape de necrezut câtă dezinteresare față de comerțul și industria națională stăpânește conducerea celor mai multe din aceste instituții. Nu ne ocupăm deocamdată, în parte, de activitatea fiecăreia, ne mărginim să semnalăm faptul că, în vreme ce băncile importante maghiare de pe piața noastră caută să sprijinească în primul rând,

ba aproape exclusiv, pe conaționalii lor, ale noastre nu fac acest lucru. Și mai mult. Nu exagerăm dacă spunem că împrumuturile comerciale ale băncilor românești din Ardeal și Banat, multe-puține câte avem, sunt acordate în majoritatea lor tot firmelor străine. În asemenea condiții, firește, progresul la care râvnim nu se va atinge ușor.

În vreme ce așa își înțeleg datoria lor așezămintele noastre de credit, întreprinderile străine dau dovadă de un exclusivism desăvârșit. Un singur exemplu și va fi suficient. Cazul următor s'a întâmplat astă vară la fabrica de piele Renner din orașul Cluj. Un grup mic, de 9 români, din 180 funcționari câți sunt angajați la acest fabrică, au cerut să fie delegați pe lângă unii șefi de secțiuni pentru ca atunci când aceștia vor fi pensionați să-i poată înlocui. După cum vedeți nu au cerut nici urcarea lefarilor, nici reducerea timpului de serviciu, nici participare la beneficiu, ci pur și simplu să li se de a posibilitatea de a se iniția în industrie. Ce credeți, care a fost răspunsul? Șapte din ei au fost nevoiți să demisioneze, și n'au fost reținuți decât doi, aceia cari s'au obligat să lucreze fără nici o condițiune, ceea ce înseamnă să fie și pe mai departe traducători din românește în ungu-rește și nemțește ori vice-versa.

Când aceasta este dispoziția față de elementul românesc, al întreprinderilor cu capital străin, ba demultori dușman, care ar trebui să fie, în schimb, atitudinea statului și a instituțiilor financiare? Un ziar anunța deunăzi că toți meseriașii sași din județul Târnava Mare au hotărât să nu mai primească niciun lucrător sau ucenic român în atelierile lor. Această mică întâmplare ne spune multe.

Dacă nu înțelegem că pentru a isbândi suntem datori să acționăm, dacă statul nu vede că cel puțin în așa zisele societăți naționalizate e necesar să fie asigurată funcționarea în proporție de 50 la sută a elementului românesc, dacă leneșul capital național nu se hotărăște să se pună în serviciul dezvoltării vieții comerciale și industriale a românilor, așa cum face capitalul celorlalte frânturi de naționalități cari conviețuiesc cu noi, dacă vom sta cu brațele încrucișate, vom rămânea până la capăt stăpânii iluzorii ai unui titlu de proprietate, cârmuitori decorativi, iar belșugul pământului nostru binecuvântat îl vor culege alții, din altă familie, din familia celor mai puțini decât noi.

Cine are urechi de auz't, să auză. Cine nu e orb, să vadă.

ION BALINT

Pe cine să credem?

Apărarea cu totul dezinteresată pe care am luat-o noi maiorului Băgulescu, — reformat din armată la cererea dlui Albert Honigman, — a avut darul să enerveze pe publiciștii dela *Lupta*, cari reped asupra noastră, încă odată, o adevărată avalanșă de necuviințe.

Cu cecece am greșit noi, se știe. Am îndrăsnit să credem că pentru lecția plină de demnitate, aplicată unor insultători ai mândriei noastre naționale, judecata disciplinară a fost mult prea aspră scoțând din rândurile oștirii un ofițer brav, cu pieptul încărcat de decorații câștigate în luptă, de vitejia căruia țara a avut și poate va mai avea nevoie. Nu era numai o nedreptate față de cel pedepsit, era un loc de seamă care rămânea gol în rândurile apărătorilor acestei țări.

Să recapitulăm puțin faptele. Într'o gazetă bucureșteană, cunoscută prin lipsa de onestitate cu care-și informează cititorii, scrisă de oameni de curând pripășiți în România, apare într'o zi, — într'o zi de ploasă sărbătoarea națională, — o caricatură jicnitoare pentru morții răboiului nostru. O impietate brutală ca un rânjet de venetic de-asupra unui mormânt scump. Scandalizat de această impertinență, un fost luptător pe front, pe uniforma căruia odihnește mica cruce albastră a ordinului „Mihai Viteazul“, se prezintă la redacția gazetei cu pricina, și, fără să tragă o singură palmă (cu atât mai mult cu cât redactorii spălaseră putina cu toții) lasă acolo o simplă scrisoare de protestare, care, se înțelege, nu cuprindea nici un compliment la adresa gazdelor absente. Era suficient oare acest fapt, pentruca ofițerul care l'a săvârșit să fie urmărit cu o furie atât de statornică din partea ministerului de Război, încât să fie trimis dela un corp de armată la celelalt, până când să se găsească un consiliu de reformă care să-l condamne?

Intrebarea era pe buzele tuturor celor cari cunoșteau cazul maiorului Băgulescu și al ziarului *Lupta*; noi n'am făcut decât s'o culegem, răspunzând așa cum se cuvine dimpreună cu întreagă opinia publică românească.

Simțindu-se strâns cu ușa, dulcele pseudonim al dlui Emil D.

Figure încearcă o diversiune, vorbind despre nu știm ce șarlatanie, ca despre furie în casa spânzuratului, și având aerul să spună că nimic nu e adevărat din cele relatate de noi. Suntem, cum s'ar zice, niște infami calomniatori, pe când dumnealor, vestalele dela *Lupta*, sunt curate ca cleștarul.

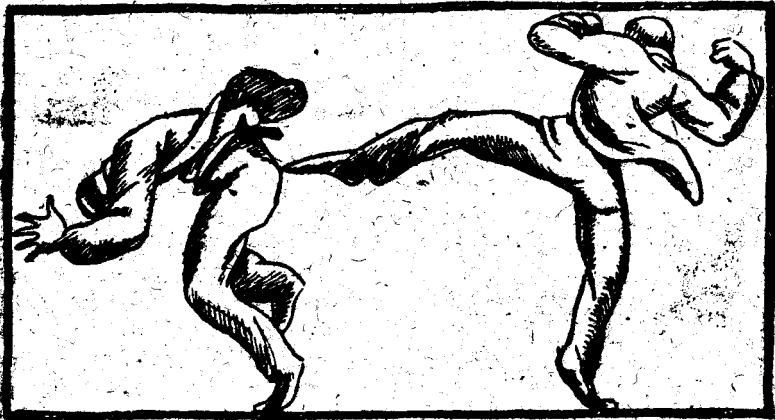
Apoi, nu e tocmai așa. Și, pentru că să se vadă unde s'a cuibărit minciuna și unde domiciliază adevărul, vom spune puține cuvinte. Cele scrise în *Fara Noastră* noi le știm în parte dela însuș maiorul Băgulescu, în parte dela un alt strălucit ofițer, căpitanul-aviator Penes, invalid în urma rănilor căpătate în luptă, decorat cu „Crucea de război” a Franței, și cavaler al ordinului „Mihai Viteazul”. Răspunsul din *Lupta* este al dlui Albert Honigman. Pe cine trebuie să credem?

Să credem pe dl Albert Honigman, care și-a făcut din falsificarea morală și din șantaj politic o adevărată Evanghelie a existenței sale? Să credem pe dl Albert Honigman, al cărui nume figurează printre stipendiații Legației rusești din vremea neutralității? Să credem pe dl Albert Honigman, anonimul urzitor al atâtor infamii, șampionul lașității și al banditismului? În gura tăbăcită de minciună a acestuia, s'a sălășluit oare curata/bună credință? Și toți ceilalți, foști ostași pe front, învățați să înfrunțe moartea, eroi ai curajului și ai onoarei, mint numai de dragul de a polemiza cu iluștri caricaturiști dela Sadagura?

Vor crede, unii, pe dl. Albert Honigman și vor osândi pe acuzatorii săi. Noi, să ni se ierte îndrăsneala, vom proceda tocmai dimpotrivă. Și, pentru că suntem și așa în continuitate de acțiune, asigurăm pe îndrăsneții contrabandiști de maculatură că nu vom dezarma până când nu vom vedea desăvârșindu-se purificarea morală a vieții noastre publice și până când nu se va executa despăducherea mult așteptată a presei care ne otrăvește.

Dacă în decursul acestei operații de curățire se vor întrebuița și purgative mai drastice, să nu se mire nimeni. Așa care terapeuțica boalei...

N. ARDELEANU

INSEMNĂRI

Un cuvânt răspicat. Intr'o chestiune atât de importantă cum e chestiunea evreiască oamenii noștri politici nu s'au prea pronunțat lămurit, ferindu-se aproape totdeauna de a căuta o soluțiune a ei. Ocolirea aceasta a adus cu sine o diminuare a bărbăției românești în fața streinătății și o îndrăzneală a acelor cari ar dori să ne creieze anumită atmosferă în jurul afidității pe care ar avea-o România față de izraeliții ei.

Generalul Averescu, cu o francheță care îl caracteriză și cu un simț românesc bine cunoscut, a crezut de cuviință să rupă cu reticențele mai mult sau mai puțin diplomaticești de până acum și la Focșani în cadrul unui luminos discurs, a rostit asupra problemei evreiești păreri pe cari ne luăm libertatea să le reproducem după *Indreptarea* dela București în altă parte a revistei.

Discursul generalului Averescu îi dăm în întregime și atragem atențiunea publicului nostru asupra lui, făgă-

duind că în numărul viitor al revistei ne vom ocupa pe larg de el, după cum socotim că se va ocupa de altfel și presa întreagă dela noi.

Tovarăși de suferință. E cunoscută soarta dlui Ștefan Radici, conducătorul partidului țărănesc croat. Ducând o luptă violentă împotriva cărmuitorilor dela Belgrad și urmărind o autonomie a teritoriilor deslpite din Ungaria, îndrăznețul șef republican a fost silit să plece din Serbia. De-atunci dl Radici a pribegit prin multe părți, încercând să atragă simpatii occidentale asupra încercărilor sale de desmembrare a statului iugoslav. A poposit câteva săptămâni la Budapesta, unde planurile sale a găsit, se înțelege, destui susținători, a trecut prin Viena, urde a trezit mai mult scepticism decât însuflețire, și s'a oprit la Londra, unde cercurile politice nutreau alte preocupări.

Se vede că turneul n'a avut succesul dorit, căci răsvrătutul dela Zagreb

încearcă o altă cale. Telegramele au anunțat că dl. Radici proiectează acum convocarea unui congres al tuturor partidelor din ținuturile cari au aparținut Ungariei de ieri, pentru a duce o luptă comună, în fața străinătății, împotriva guvernelor dela București, Belgrad și Praga. Tendințele separatiste din Ardeal, din Croația și din Slovacia s'ar întâlni în chipul acesta, pe acelaș teren, mărturisind o solidaritate de interese și punând la cale o mișcare paralelă. Căpi acestei acțiuni de revindecare a unui desăvârșit „self-gouvernement” provincial ar fi dnii Ștefan Radici, Iuliu Maniu și popa Hlinka. Mijloacele de luptă s'ar bifurca astfei: agitație împotriva unității de cărmuire înăuntrul țarilor respective și propagandă de lămurire a opiniei publice europene în favoarea scopurilor urmărite.

Nu vom anticipa asupra hotărării dlui Maniu, a cărui tardivitate în această materie e cunoscută, și nu vom spune că o delegație a comitetului de o sută dela Cluj va participa cu siguranță la conferința proiectată, răspunzând afirmativ invitației pe care a primit-o. Deocamdată merită să fie relevat numai faptul acesta, desul de elecvent în telegraficul său laconism, că invitația cu pricina a putut să se producă, și că autonomiștii croați văd în patronii fostului Consiliu dirigint niște prețioși tovarăși de suferință.

Vor fi înșelați în nădejdiile lor, suntem convinși. Ce i-a putut face să creadă însă, că partidul național din Ardeal urmărește acelaș scop, adică transformarea României întregite într-o confederație republicană? Fără îndoială, politica de patru ani încoace a îndărățitor noștri adversari. Războiul împotriva vechiului Regat, formula Ardealului pentru ardeleni, abținerea dela încoronarea Regelui, nerecunoașterea Constituției, și toate celelalte. Iată deci

că și după acest ecou, stărnit peste graniță de anumite atitudini încreștase aici la timp, se dovedește legitimitatea luptei pe care o purtăm pentru înlăturarea unor apariții politice indezirabile.

Dacă mai era nevoie de vreo dovadă...

Turneurile teatrale Propagandă culturală românească pribegeste încă într'un vagon de class treia, atașat trenurilor de persoane. (Cel puțin în ceea ce privește teatrul, pentru că nu s'a gândit încă nimeni să organizeze o expoziție de pictură ambulantă, care să arate din oraș în oraș, dela Bazarigic la Sighet, comorile noastre de frumusețe plastică). Pe vremea ministeriatului dlui Octavian Goga, pe care d. Zaharie Boiță îl acuză cu toată greutătea sa culturală că n'a făcut nimic la departamentul Artelor, se realizaseră câteva începuturi de gospodărie artistică statornică: Teatrul național din Cluj juca în fiecare săptămână la Oradea-Mare, iar la Timișoara și la Sibiu trăiau două trupe românești permanente, care satisfăceau îndestulător trebuințele sufletești ale publicului nostru. De atunci însă, în loc să se lărgească aceste înjghebări, ele au dispărut. Astăzi nu mai trăiește decât Teatrul din Cluj, căruiu nu i se mai dau mijloace de deplasare.

Turneurile organizate dela București sunt, fără îndoială, de un real folos, dar de un folos trecător. Repertoriul, de cele mai multe ori, e străin. Străin chiar de sufletul și, de preocupările spectatorilor. Melchior Lengyel, Francisc Molnar și Henri Bernstein pot să dea fiecare prilejul unui actor român să arate însușirile sale. D-na Lucia Sturdza e o „Tarină” delicioasă, d. Bulandra un „Diavol” elegant, iar d-na Marioara Voiculescu o patetică „Vijeliu” de simțire. Privitorul se întoarce acasă cu îndreptățita convingere că

avem câțiva actori într'adevăr desăvârșiți. Dar literatura românească? Ea nu există? Din atâtea lucrări dramatice, cari au avut un lung succes pe scenele din Capitală, nici una nu merită să treacă dincolo de Predeal?

Acestea toate, nu mai e nevoie s'o spunem, sunt întrebări cari privesc numai acele înfingebări teatrale călătoare, cari se bucură de sprijinul și incurajarea bănească a statului. Celelalte, întreprinderi comerciale aranjate în vederea câștigului, reprezintă ce vor și cred că „prinde“ mai bine. Acolo nu ne amestecăm. Concurența e liberă...

* **Apelul cifrelor.** În prețioasa revistă a „Asociației învățătorilor români din Ardeal și Banat“, în *Invățătorul* redactat de d. Andrei Pora, găsim publicată cea mai nouă statistică școlară întocmită de ministerul Instrucțiunii publice în teritoriile alipite. S'a vorbit de-atâteaori de puterea de convingere a cifrelor. Cu limbajul lor laconic ele demonstrează o evidență, mai repede decât orice alt argument. Așa se petrec lucrurile și cu situația învățământului nostru din Ardeal și Banat. Realitatea se limpezește numai din câteva date elocvente. Iată-le. Sunt, pe tot teritoriul desfăcut din Ungaria de ieri, 3611 școli primare românești. Acestora le corăspund 2177 școli primare minoritare. Până aici, stăm destul de bine. Dar, în același timp, față de 44 școli medii românești funcționează acum 112 școli medii minoritare, față de 40 licee supra încărcate românești stau deschise, de multeori fără elevi, 57 licee minoritare și față de 10 școli comerciale românești înflorește 19 școli comerciale minoritare.

Sunt cifre cu cari putem să demonstrăm străinătății bunăvoința și toleranța statului român față de cultura celorlalte naționalități cari trăiesc

înăuntrul granițelor sale. Dar arma aceasta are două tășuri, căci vom dovedi în cele din urmă, tot cu ea, că deși alcătuim în Ardeal și în Banat o majoritate de 70% din populația totală, învățământul nostru se înfățișează în condițiuni de inferioritate. Fără îndoială, suferim încă urmările persecuțiilor trecute. Dar, tocmai de aceea, se cade să veghiem asupra întăririi noastre culturale.

Apelul cifrelor trâmbează împiedicarea fiecăruia.

Nu sunt bolșevici, sunt patrioții! Protectorii dela *Lupta* ai scleratului Max Goldstein, care după cum se știe a declarat greva foamei la Doftana, sunt în căutarea unui certificat de naționalism, pentru a dovedi că n'au fost niciodată comuniști. D-l Albert Honigman s'a și pus la adăpost. El amintește d-lui Octavian Goga, cu toată duiosia de care e capabil, vremurile în cari directorul *Țării Noastre* se găsea alături de Nicolae Filipescu și de Tache Ionescu, sbuciumându-se pentru intrarea României în războiu. D-l Albert Honigman se jură că era și el pe-acolo, un luptător dezinteresat pentru aceeaș mare cauză; ba s'ar părea chiar, după rectificările ilustrului publicist, că numai mulțumită intervenției sale binevoitoare, d-l Octavian Goga a făcut cunoștință cu părintele Lucaci, pe care întâia oară l'a văzut în redacția din strada Sărindar...

La mijloc e o regretabilă eroare. D-l Albert Honigman n'a putut să stea niciodată cot la cot cu Nicolae Filipescu, care avea o vorbă cam drastică pentru cunoștii mercenari ai calomniei, sau cu Tache Ionescu, în anticamera căruiă avea un rol foarte puțin intelectual. Fostul reporter dela *Adevărul* umbra pe-atunci cu totul pe alte cărări. Convingerea sa despre necesitatea desrobirii Ardealului se

înțreținea numai în măsura în care
di Poklewski-Koziel, ministrul Rusiei
la București, o adăpa cu ruble. Do-
cumentele publicate de infamii bolșe-
vici, după căderea regimului țarist, au
dat la iveală această rușinoasă origine
a patriotismului d-lui Albert Honigman.

Acesta poate să fie într'adevăr un
argument. Cum o să fie cineva cu
comuniștii, când sunt atât de indis-
creții? Despre tovarășia lor de credință
cu Nicolae Filipescu și cu Tache Io-
nescu, ar face bine însă domnii dela
Luptă să nu mai pomenească nimic. Ce
Dumnezeu, puțin obraz nu strică, nici
chiar acestor samsari ai tuturor opi-
niilor!...

Ecourile unei răsvrățiri. Judecata
părintelui Tudor Popescu dela bi-
serica „Cuibul cu barză” din Capi-
tală a făcut să se cheltuiască multă
cerneală și multă patimă în presa dela
noi. Cutezătorul predicator a fost o-
sândit la caterisire, forurile bisericesti
s'au pronunțat împotriva lui, dar dis-
cuțiile răscolite nu s'au potolit și e-
courile trezite în societatea românească
pe urma acestui caz de răsvrățire nu
s'a stins cu desăvârșire. O mărturie,
pentru mulți surprinzătoare, despre
pasiunea curată pe care reușește s'o
trezească în mijlocul materialismului
ambiant, chiar și o controversă de
morală creștină

Un rod interesant și binevenit al
acestor frământări se poate socoti și
broșura poetului D. Nanu, purtând
titlul: „Lupta între Evanghelie și tipic”.
E o apărare caldă și convinsă a pă-
rintelui Tudor Popescu, pentru justifi-
carea cărnii d. Nanu folosește cu pri-
sosiță alesele sale însușiri literare și
pune la contribuție, lucru ceva mai
surprinzător, o îndemnatică manieră
de a interpreta textele evanghelice.

După articolele dlui Nichifor Crai-
mic, iată o nouă intervenție a unui li-

terat de valoare într'o discuție asupra
problemei religioase. Anumiți umani-
tariști și liber-cugetători, fără legături
de înțelegere cu sufletul românesc,
vor privi mirați sau batjocoritori în
fața unor asemenea preocupări de
conștiință. Ei vor ridica din umeri sau
vor ironiza cu rânjet veninos pe a-
cești retrogârzi, cari se mai preocupă
încă de învățăturile lui Isus. Cei cari
înțeleg însă că misiunea cea mai înaltă
a scriitorilor e aceea de a fi expresia
superioară a sufletului unei națiuni,
se vor bucura și vor primi cu încre-
dere asemenea dovezi de înțelegere a
literaturei militante. Prietenul nostru
și a adus aminte cu drept cuvânt de
vorbele lui Carlyle: „Scriitorii sunt un
veșnic sacerdoțiu, învățând din veac
în veac, pe toți oamenii, că un Dum-
nezeu e de față, clipă cu clipă, în
viața lor”.

Insemnăm aci acest crez moral, ca
punctul de plecare posibil al unei
noui înțelegeri despre îndatoririle ta-
lentului.

Pamfletul micului Zachi. Micul
Zachi, dulcele nepoțel al unchiuțului
Iuliu Maniu și frățiorul alintat al con-
stituționalului domn Romul Boilă,
fostul dictator al Alimentației pe vre-
mea Consiliului dirigent (cum să nu
te rătăcești în atâta genealogie?) rân-
nind într'o zi la reputația de pamfle-
tar a tipărit la Dicio-Sân-Martin o bro-
șurică împotriva d-lui Octavian Goga.
Fire generoasă, micul Zachi recu-
noaște că directorul *Țării Noăstre* e
un poet de oarecare talent și un ga-
zetar acceptabil, dar îi interzice cate-
goric să se mai amestece și în po-
litică. Scrisul, firește e o îndeletnicire
de lux. D-l Iuliu Maniu, autorul a
patru articole în decurs de douăzeci
de ani, nu ține la această onoare și
bucuros o lasă altora. D-l Romul
Boilă, editorul unui memorabil calen-

dar pentru popor, citește câteodată poezii și are pentru literatură o bunăvoință dintre cele mai largi. Prin urmare, dacă autorul „Clăcașilor“ s'ar fi mulțumit cu Parnasul, lăsând Olimpul pe seama zeilor de carton din partidul național, lucrurile ar fi mers cum ar fi mers. Politica ar fi rămas pe seama părintelui Man dela Ghe-la și a d-lui Aurel Dobrescu dela Brașov, cari, la rândul lor, — *suum quique*... n'ar fi ambiționat niciodată să ocupe un scaun în „Academia română“.

Din nenorocire, d-l Octavian Goga nu s'a resemnat la rolul de trubaș inofensiv al unor analfabeți ghiftuiți, ci a descins pe arena frământărilor publice, cu biciul în mână. O postură nepotrivită cu un răsfățat al Muzelor, — după părerea inteligenților săi adversari. A spart deci solidaritatea Ardealului, restabilind cultul valorilor reale; a desființat Consiliul dirigent, retezind drumul consolidării naționale; a trădat interesele partidului național, refuzând să urmeze o politică de egoism provincial.

Pentru a denunța toate aceste crime a apărut broșurica micului Zachi, cu oribilele ei greșeli de gramatică și cu stilul ei de sergent major, crezând de-a-bună seama d-l Iuliu Maniu, că ridicolele calomnii puse în circulație de gazetele din strada Sărindar au nevoie să fie reeditate într'o tipografie de pe Târnave. Micul Zachi sfârșește prin a face somații și a cere răspuns la aceleași caraghioase infamii, de-atâteaori lămurite în paginile acestei reviste. Uite, vezi, noi suntem atât de nepoliticoși, vom lăsa să a otreze somațiile cu pricina, și nu vom trimite speciale lămuriri familiei Boilă pentru murdăriile culese din lada cu gunoaie a d-lui Kalman Blumenfeld din palatul Adevărului.

Răspunsul se găsește acolo...

„In valea Cataloniei“. Opera română din Cluj a înfățișat deunăzi spectatorilor săi o nouă și reușită realizare scenică, reprezentând pentru întâia oară opera lui Eugen d' Albert: „In valea Cataloniei“. E o țesătură muzicală modernă, străbătută pe alocuri de un puternic dramatism, utilizând cu pricepere o temă simplă, pastorală, și susținând de-alungul celor două acte pline de mișcare, un dialog viu și neastâmpărat. Atmosfera muntenească a prologului, povestea luptei cu lupul din actul întâi și de-stăinuirea eroinei din cel de-al doilea sunt realizate cu multă dibăcie expresivă, compensând sărăcia de inspirație melodică pe care am putea-o imputa restului.

Inimoasa companie de cântăreți de sub conducerea dlui Popovici-Bayreuth, atât de încercată în ultimii ani printr'o serie de dezerțiuni, a luptat cu succes împotriva greutăților. Dl C. Pavel, căruia i se datorește și amănunțitul regizorat al mării din „Valea Cataloniei“, stăpânește un joc inteligent și un glas pe care l'am putea numi tot astfel, ca să scuzăm lipsa lui de putere în scenele finale. Dna Aca Barbu a interpretat cu mult temperament al doilea rol principal. O prea riguroasă corectitudine a păstrat d. I. Crișan. Orchestra, sub baghetă dlui R. Schüler, nu urmărește totdeauna temperatura sudică a partiturii și împrumută execuției o notă de răceală oarecum mecanică, dar rămâne totdeauna de o prețioasă muzicalitate.

Redacționale Din pricina lipsei de spațiu, obișnuita „Gazetă rimată“ a *Țării Noastre* n'a putut găsi cele două pagini ale sale în numărul de față. Nădăjduim că până în săptămâna viitoare strofele ei nu-și vor pierde actualitatea. Titlul cronicii este: „Săptămâna patimilor“ și are drept autor o ludă oarecare.